

УДК 336.64

Череп А.В., Устименко А.О.

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

Проаналізовано основні показники діяльності підприємств та організацій Запорізької області. Виявлено фактори, що становлять загрозу фінансовій стабільності регіону.

The basic indexes of enterprises and organizations activity of the Zaporozhia region are analyzed. Factors which present threats for financial stability of the region are exposed.

За умов ринкової економіки, коли підприємства мусять самостійно вирішувати проблеми фінансового забезпечення власної виробничо-господарської та інвестиційної діяльності, значно зростає роль фінансів підприємств, найважливішим завданням яких є забезпечення стабільності економіки та суспільного життя в цілому.

Негативно вплинули на економіку області результати діяльності збиткових підприємств, ними отримано 918,7 млн.грн. збитку, що нижче на 11,0% показника попереднього року [2]. Незважаючи на зменшення питомої ваги збиткових підприємств в цілому по промисловості на 2,2 в.п., окремі види промислової діяльності мають досить велику кількість підприємств, які одержали збиток. Тому одним із важливих напрямів вирішення цієї проблеми є зміцнення фінансового стану, шляхом підвищення ефективності функціонування фінансів підприємств.

Для того, щоб розробити план дій, спрямований на удосконалення управління фінансами підприємств, важливим є аналіз сучасного стану теоретичних і практичних основ у цій області, та врахування різних точок зору з відібраних літературних джерел. Роль фінансів підприємств як важливого інструменту економічного стимулювання, контролю за станом економіки країни та управління, відзначають у своїх працях В.А. Василенко [8], А.М. Поддєрьогін [7], В.І. Оспіщев [6]. Аналіз статистичних показників дає можливість визначити стан і тенденції розвитку підприємств та організацій у Запорізькій області. Як джерело інформації використано державну статистичну звітність, одержану безпосередньо від підприємств усіх організаційно-правових форм господарювання [5].

Мета статті – проаналізувати фінансовий стан підприємств та організацій Запорізької області; визначити фактори, що становлять загрозу фінансовій стабільності. І на основі проведених досліджень, запропонувати конкретні заходи, спрямовані на удосконалення управління фінансами підприємств та підвищення рейтингу Запорізької області за фінансовими показниками серед регіонів України.

За підсумками 2007 року в Запорізькій області функціонувало 14798 суб'єктів господарської діяльності (з них 12625 малих підприємств), що на 1020 підприємств, або на 7,4% більше, ніж у попередньому році.

Із загальної кількості підприємств, що функціонували у 2007 році, фактично реалізовували продукцію, виконували роботи та надавали послуги 11007 підприємств, або 74,4% загальної кількості. Проти 2006 року їх частка зменшилась на 4,0 в.п.

Середня кількість найманих працівників на підприємствах області за 2007 рік становила 386,5 тис. осіб, що на 2,2% менше порівняно з попереднім роком. Більше половини з них (55,8%) працювали на промислових підприємствах. За рівнем оплати праці область займає 4 місце серед регіонів України [4].

Номінальна середньомісячна заробітна плата у 2007 році, нарахована на одного працівника, збільшилась в порівнянні з попереднім роком на 29,6% і становила 1314,08 грн., що значно перевищує державні соціальні стандарти, встановлені з 1 січня 2008 року: у 2,6 раза - мінімальну заробітну плату (515,0 грн.) та у 2,1 раза - прожитковий мінімум для працездатної особи (633,0 грн.).

Передумовами для ефективного, стабільного соціально-економічного розвитку країни є систематичне надходження коштів до бюджетів різних рівнів, функціонування прибуткових підприємств, постійний прилив інвестицій [2].

Підсумки діяльності підприємств у 2007 році свідчать про зростання доходу (виручки) від реалізації продукції (робіт, послуг), сума якого склала 113857,5 млн.грн. і збільшилась проти 2006 року на 29,4%. Найбільший дохід отримали промислові - 68239,0 млн.грн. (59,9% загальної суми по області) та торгівельні - 34834,0 млн.грн. (30,6%) підприємства.

Ефективність виробничої діяльності підприємств оцінюється фінансовими результатами. За 2007 рік фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування по області (крім установ, що утримуються за рахунок бюджету та банків) склав 4939,9 млн.грн., що на 1599,3 млн.грн., або на 47,9% більше обсягів 2006 року. При цьому, 67,2% підприємств були прибутковими і одержали 5858,6 млн.грн. прибутку, що на 34,0% більше, ніж у попередньому році. Збитково спрацювали 32,8% підприємств, якими допущено збитків на суму 918,7 млн.грн., що складає 89,0% торішнього показника.

За рівнем отриманого прибутку від звичайної діяльності до оподаткування за 2007 рік (табл. 1) серед підприємств та організацій України область займає 3 місце [4].

Найбільшу питому вагу в загальній сумі фінансових результатів по області, як завжди, займає промисловість - 75,6% (в цілому по Україні - 35,9%). Її підприємствами одержано 3735,2 млн.грн. прибутку, що на 46,0% більше показника попереднього року. З найбільшими прибутками спрацювали ВАТ: "Запоріжсталь", "Запоріжтрансформатор", "Дніпроспецсталь", "Мотор Січ", "Дніпроенерго", ЗАТ "Запорізький автомобілебудівний завод".

Таблиця 1

Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування по підприємствах східного регіону [4], млн. грн.

Регіон	Фінансовий результат (сальдо)	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат
Україна	121593,6	67,5	168690,1	32,5	47096,5
області					
Дніпропетровська	14621,9	64,7	18949,2	35,3	4327,3
Донецька	40278,1	70,3	45353,7	29,7	5075,6
Запорізька	4939,9	67,2	5858,6	32,8	918,7
Луганська	1247,0	69,8	3137,2	30,2	1890,2
Харківська	4608,0	63,1	7278,9	36,9	2670,9

Найбільша частка підприємств з негативним результатом спостерігалась у діяльності транспорту та зв'язку (39,2%), готелів та ресторанів (39,0), а також по операціях з нерухомим майном, орендою, інжинірингом та наданню послуг підприємцям (38,4%).

За підсумками 2007 року рівень рентабельності операційної діяльності підприємств області, розрахований як відношення фінансового результату від операційної діяльності (основна та інша діяльність підприємств, крім фінансової та інвестиційної) до відповідних витрат, становив 6,7%, що вище попереднього року на 0,1 в.п. (в цілому по Україні - 6,8%).

Наявність достатніх оборотних активів дає можливість підприємствам здійснювати стабільну господарську діяльність. Так, на кінець 2007 року вартість оборотних активів підприємств області становила 36189,7 млн.грн., у тому числі в запасах товарно-матеріальних цінностей - 12110,6 млн.грн., що відповідно на 36,2 та на 44,1% більше, ніж на початок року.

Розширення, реконструкція, технічне переобладнання, підтримка діючих потужностей потребує значних капіталовкладень.

За 2007 рік у розвиток області спрямовано 7196,9 млн. грн. капітальних інвестицій. Найвагомішу частку з них (89,0% загального обсягу) становлять інвестиції в основний капітал (у капітальне будівництво та придбання машин і обладнання).

За 2007 рік суб'єктами господарювання за рахунок усіх джерел фінансування було освоєно 6406,6 млн.грн. інвестицій в основний капітал, що на 45,0% більше, ніж у 2006 році (табл. 2). Найбільшу частку інвестицій в основний капітал (73,1%) освоєно за рахунок власних коштів підприємств та організацій, порівняно з 2006 роком вона знизилась на 3,2 в.п.

Таблиця 2

Напрями освоєння капітальних інвестицій [1]

Напрями освоєння	Освоєно капітальних інвестицій		Освоєно за 2006р. у % до загального обсягу
	тис.грн.	у % до загального обсягу	
Всього	7196907	100,0	100,0
у тому числі			
інвестиції в основний капітал	6406619	89,0	85,7
витрати на інші необоротні матеріальні активи	180944	2,5	2,4
витрати, пов'язані з поліпшенням об'єкта	519545	7,2	10,7
інвестиції в нематеріальні активи	68100	1,0	0,8
витрати на формування основного стада	21699	0,3	0,4

Серед видів економічної діяльності більшу частку (56,5%) усіх інвестицій в основний капітал області спрямовано у розвиток промисловості.

Для розвитку економіки області вагоме значення має надходження прямих іноземних інвестицій для розширення, збільшення потужностей та модернізації виробництва з метою отримання прибутку та досягнення позитивного соціального ефекту [8].

Станом на 1 січня 2008 року обсяг прямих іноземних інвестицій в економіці області склав 698,4 млн.дол. Проти обсягів на початок 2007 року капітал нерезидентів зріс на 15,1%.

Можливість оплатити свої зобов'язання та здійснювати стабільну господарську діяльність на підприємствах часто залежить від величини оборотного капіталу (різниця між поточними активами та зобов'язаннями). Зростання цього показника в динаміці являється позитивним знаком розвитку регіону. На кінець 2007 року цей показник склав 11373,2 млн.грн., що на 4278,5 млн.грн., або на 60,3% більше, ніж на початок року.

Достатність оборотного капіталу оцінюється коефіцієнтом поточної ліквідності (відношення поточних активів до поточних зобов'язань) пороговим значенням вважається коефіцієнт 1-1,5 і більше, а оптимальним - 2 і більше (табл. 3).

Значення коефіцієнта поточної ліквідності в цілому по області відповідає пороговому значенню, що позитивно характеризує діяльність підприємств з позиції ліквідності їх активів. Значно покращився стан сільськогосподарських підприємств, але в будівництві цей показник на кінець 2007 року зменшився і опинився нижче порогового значення (0,99). Таким чином кожна гривня поточних зобов'язань забезпечена лише 99 коп. поточних активів.

Таблиця 3

Коефіцієнт поточної ліквідності [4]

Сектор економіки	На початок року	На кінець року
Всього	1,36	1,46
у тому числі		
сільське господарство, мисливство та лісове господарство	1,77	2,13
промисловість	1,38	1,59
будівництво	1,01	1,11
торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	1,18	1,18
діяльність готелів та ресторанів	1,01	0,99
фінансова діяльність	3,64	2,97
операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	1,35	1,26

Платоспроможність підприємств характеризує коефіцієнт абсолютної ліквідності, який розраховується як відношення грошових коштів та короткострокових фінансових вкладень до поточних пасивів. Значення коефіцієнта абсолютної ліквідності по підприємствах області дорівнював 0,24, що відповідає пороговому значенню.

Ілюструє ліквідність або платоспроможність підприємств області також і коефіцієнт швидкої ліквідності, який дорівнює відношенню швидколіквідних активів до поточних зобов'язань.

В цілому по області коефіцієнт швидкої ліквідності склав - 0,87, тобто на кожну гривню поточних зобов'язань приходилось 87 коп. швидкої ліквідності активів.

Коефіцієнт фінансової стійкості характеризує частку власного капіталу та довгострокових зобов'язань у складі валюти балансу і складає 0,67, що свідчить про невисоку фінансову стійкість підприємств області.

Коефіцієнт автономії або фінансової незалежності характеризує питому вагу власних коштів у загальному підсумку балансу і складає по області 0,56 (при нормі 0,5-0,7), це говорить про те, що величина власного капіталу підприємств області перевищує суму джерел їх існування.

Низька платоспроможність, дефіцит грошових коштів (10,9% у структурі оборотних активів) призводять до труднощів із розрахунками.

Упродовж 2007 року залишилась нерозв'язаною проблема взаємних неплатежів підприємств, утримувалась тенденція щодо зростання обсягів дебіторської та кредиторської заборгованості, які порівняно з початком року збільшилися відповідно на 27,1 та на 27,3% і на кінець року становили 16826,5 та 19281,7 млн. грн.

Питома вага поточної простроченої заборгованості в загальних обсягах становила: дебіторської - 10,3%, кредиторської - 7,7%. Як і раніше, домінуючою часткою в простроченій заборгованості (54,1% дебіторської та 38,5% кредиторської) залишилась заборгованість по розрахунках за товари, роботи і послуги.

За видами економічної діяльності в структурі обсягів заборгованості найбільші суми припадали на підприємства промисловості (дебіторська - 53,6%, кредиторська - 49,3) та торгівлі (26,6 та 30,1%) [5].

Висновки та перспективи подальших наукових розробок в даному напрямку. Проведений аналіз фінансових показників підприємств свідчить про задовільний фінансовий стан у цілому по Запорізькій області. За підсумками 2007 року на Запорізьку область припадало 3,9% сукупності підприємств, які звітували по Україні [4]. За основними фінансовими показниками, такими як, фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування та чистому прибутку, область стабільно займає четверте та п'яте місце відповідно [5].

За рівнем оплати праці область займає четверте місце серед регіонів України. Середньомісячна заробітна плата нарахована на одного штатного працівника, у 2007 році вдвічі більше прожиткового мінімуму [2].

Протягом останніх років зберігається тенденція щодо зменшення кількості збиткових підприємств.

Як завжди, найбільші суми прибутків в області отримали промислові підприємства. Разом з тим, підприємства області не в змозі повністю і в строк погасити свої зобов'язання. Діяльність підприємств в цілому фінансується за рахунок власних коштів. Загрозу фінансовій стабільності несе і зростання дебіторської заборгованості [5].

Одним із вагомих чинників підвищення ефективності управління фінансами підприємств є їх концентрація на найбільш значних та перспективних напрямках розвитку. Обов'язковою процедурою будь-яких механізмів розподілу фінансів є витрати, стратегічно важливими напрямками здійснення яких є внутрішні науково-дослідні роботи (включаючи розробку програмного забезпечення; капітальні витрати на споруди та обладнання для виконання науково-дослідних робіт); придбання результатів науково-дослідних робіт, виконаних іншими організаціями для розробки нових або вдосконалених продуктів та процесів; придбання машин, обладнання та комп'ютерної техніки чи програмного забезпечення; придбання інших зовнішніх знань; інші витрати, пов'язані з впровадженням технологічних інновацій [3].

Література

1. Головне управління статистики у Запорізькій області. Інвестиції в Запорізькій області у 2007 р./Економічна доповідь. – Запоріжжя, 2008 – 12с.
2. Головне управління статистики у Запорізькій області. Основні фінансові показники діяльності підприємств області за 2007 р./Статистичний збірник. – Запоріжжя, 2008 – 116 с.

3. Головне управління статистики у Запорізькій області. Технологічні інновації промислових підприємств Запорізької області у 2007р./Економічна доповідь. – Запоріжжя, 2008 – 13 с.
4. Головне управління статистики у Запорізькій області. Фінансовий стан підприємств та організацій Запорізької області за 2007 р./Комплексна економічна доповідь. – Запоріжжя, 2008 – 16 с.
5. Державний комітет статистики України. Статистичний бюлетень. – Запоріжжя, 2008 – 267 с.
6. Фінанси: Навч. посібник/За ред. В.І. Оспіщева. – К.: Знання, 2006. – 415 с.
7. Фінанси підприємств /Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М.Поддєрьогін. – К.:КНЕУ, 2008. – 552 с.
8. В.А.Василенко. Методологія економічної діагностики регіонів//Економіка України. – 2008. – №9 – с.4–10.
9. Данілов О.Д., Вдовиченко А.М. Структура інвестицій, інновацій та випуску промислової продукції в Україні. – 2008. – №5 – с.115–123.
10. Малютін О.К. Концепція поліпшення інвестиційного клімату в Україні. – 2008. – №11 – с. 64–73.
11. Скрипник А.В. Інноваційні перспективи України. – 2008. – №5 – с.103-114.

Рекомендовано до публікації
д.е.н., доц. Двігун А.О., 15.05.2009

Надійшла до редакції
24.04.2009